

<https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.2.9>

УДК: 37.091:001.895

Олена Лавриненко

ORCID 0000-0002-5119-5798

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії
експериментальної педагогіки та педагогічних інновацій,
Інститут післядипломної освіти,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
проспект Павла Тичини, 22-Б, 02152 Київ, Україна
o.lavrynenko@kubg.edu.ua

ВИЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАЄКТОРІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: ЦІННІСНО-СМИСЛОВІ ОРІЄНТАЦІЇ

У статті розглядаються інноваційна діяльність та дослідно-експериментальна робота як головні чинники інноваційного розвитку сучасного закладу освіти. Обґрунтовується потреба в осмисленні дослідно-експериментальної роботи як сутнісної складової інноваційної діяльності, як усвідомленого дієвого інструменту для розуміння реформування традиційної системи школи в інноваційну. У статті досліджуються ціннісно-сміслові орієнтації педагогів, керівників закладів освіти як певні орієнтири в ситуації вибору напряму інноваційного пошуку педагогічним колективом, визначення інноваційної траєкторії розвитку конкретного закладу освіти. Показано, що ключовою позицією в такому визначенні є усвідомлення ціннісно-сміслових орієнтирів, які стають основою на шляху від зародження педагогічної ідеї (впровадження нововведення), вибору напряму інноваційного пошуку, побудови інноваційної траєкторії розвитку в конкретному освітньому закладі до створення моделі інноваційного розвитку закладу освіти в цілому. Автор доводить, що виокремлення та розвиток ціннісно-сміслових орієнтацій педагогів і, насамперед, керівників закладів освіти в контексті інноваційної діяльності є підґрунтям для створення оптимальних умов здійснення дослідно-експериментальної роботи в сучасних закладах освіти.

Ключові слова: *інновації; інноваційна діяльність; дослідно-експериментальна робота; інноваційний розвиток; інноваційна траєкторія розвитку закладу освіти; ціннісно-сміслові орієнтації.*

Вступ. Педагогічна практика та наукові дослідження у сфері освіти сьогодення в унісон доводять, що освітній процес за своєю природою є дуже діалектичним і динамічним, відкритим до нововведень і змін, які привносяться прискореним розвитком сучасного суспільства (Simonović, 2021). Освіта сьогодні все більше постає перед вибором: або зробити відчайдушний рішучий стрибок у новий світ високих технологій та інноваційного розвитку, або залишитися на пероні науково-технологічної відсталості (Ткаченко, 2018). Основні вектори інноваційного руху в освіті України задають освітня реформа й Концепція Нової української школи, які є потужним імпульсом для динамічного розвивального руху в освітньому просторі. Включеність закладів освіти в актив-

ну інноваційну діяльність, апробація й впровадження інноваційних технологій в освітньому просторі сучасних закладів освіти є не тільки вимогою сьогодення, але й все більшою потребою, оскільки саме розвиток інноваційних технологій стає основою масштабних освітніх реформ. (Ткаченко, 2018, с. 44–46). «Інноваційна діяльність педагогів в сучасній освіті стає найважливішою складовою освітнього процесу», – наголошує О. Калінська (2017).

Базуючись на такому розумінні й підходах, констатуємо, що інновації, інноваційна діяльність, дослідно-експериментальна робота, інноваційний розвиток закладу освіти стають головними пріоритетами в удосконаленні професійної й педагогічної діяльності, зростанні професійної компетентності всіх учасників

освітнього процесу, в забезпеченні якісної освіти і, як результат, в інноваційному розвитку закладу освіти в цілому, зростанні його конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. Ключовим у такому непростому, але дуже важливому процесі інноваційних змін є спрямування професійної й педагогічної діяльності педагогів сучасних освітніх закладів в «потік інноваційності». Інноваційна діяльність освітніх закладів стає одним зі стратегічних напрямів в освіті, умовою виживання освітнього закладу в сучасному світі, гарантією соціальної безпеки всіх учасників освітнього процесу (Сиротинко, 2006; Турчина, 2019).

Педагогічна практика показує, що залученість у «потік інноваційних змін» реально можлива за умови усвідомленої активної участі педагогів у дослідно-експериментальній роботі як окремого виду інноваційної діяльності та у педагогічних експериментах як основній формі організації інноваційної діяльності й методу дослідно-експериментальної діяльності. Слід зазначити, що такі процеси передбачають насамперед налаштування свого власного мислення на інноваційний спосіб мислення, що означає зміну «фіксованого» мислення на мислення «росту», мислення «зростання». Тож в умовах сьогодення як ніколи актуальними звучать слова геніального А. Ейнштейна, сказані ще на початку ХХ ст.: «Світ, який ми створили є продуктом нашого мислення. Його неможливо змінити без зміни нашого мислення». З огляду на вищезазначені тенденції, актуальність проблеми визначення ціннісно-сміслових орієнтацій педагогів у контексті здійснення інноваційної діяльності сучасних закладів освіти вважаємо сутнісною потребою часу, яка наразі не викликає сумніву.

Метою даної статті є визначення ціннісно-сміслових орієнтацій педагогів у контексті здійснення інноваційної діяльності сучасних закладів освіти.

Завдання статті полягають у дослідженні ціннісно-сміслових орієнтацій у ситуації вибору напряму інноваційного пошуку в педагогічному колективі, визначенні інноваційної траєкторії розвитку сучасного освітнього закладу в цілому.

Результати дослідження. Аналіз сучасних досліджень і публікацій як вітчизняних, так і зарубіжних засвідчує, що впродовж останніх років зростає й сутнісно поглиблюється професійний інтерес до дослідження питань інновацій в освітніх закладах, інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи в сучасних закладах освіти, готовності вчителів до інноваційної діяльності, процесів іннова-

ційного розвитку закладів освіти, упровадження освітніх інновацій в освітньому просторі, ролі педагогічної науки та практики в контексті дослідно-експериментальної роботи закладу освіти. У багатьох країнах заохочуються й підтримуються інновації в освітньому просторі. Педагоги усвідомлюють сучасні виклики, активно реагують на них й ефективно керують змінами та інноваційними процесами в освітньому середовищі (Нідерланди – Thoonen, Sleegers, Oort i Peetsma, 2012; Чилі – Leal-Soto, Albornoz Hernández, Rojas Parada, 2016; Венгрія – Halász, 2020; Сербія – Simonović, 2021; Іспанія – García-Gómez, Salas Martínez, 2021). Основою успіху розроблення й впровадження інновацій є схильність вчителів до процесу змін і бажання покращити свою практику. Сучасна школа, відповідно до сучасних тенденцій, безперечно потребує «нового профілю» (Simonović, 2021). Інновації, які активно впроваджуються вчителями у творчих педагогічних колективах, відіграють ключову роль у їхній щоденній педагогічній практиці для підвищення власної професійної компетентності, ефективності здійснюваних освітніх процесів, якості освіти учнів (Halász, 2020). Сучасний вчитель має володіти цілим набором різноманітних і розвинених компетентностей, серед яких обов'язково ті, що мають вирішальне значення для здійснення інноваційних процесів: усвідомлення важливості й значимості науково-дослідної роботи, спрямованість на рефлексію, практика застосування інновацій (Simonović, 2021).

Вітчизняні дослідники О. Гажала (2015), О. Калінська (2017), О. Кошка (2014), О. Мариновська (2017), Ю. Поповський (2017), В. Ткаченко (2018) характеризують дослідно-експериментальну роботу як чинник інноваційного розвитку освітнього закладу; як окремий вид інноваційної діяльності, що має свою специфіку проведення; розглядають упровадження освітніх інновацій як шлях до формування професіоналізму та педагогічної майстерності педагогів; розкривають теоретичну модель технології проектування інноваційного розвитку сучасної школи; досліджують фактори і інструменти розвитку процесів високо-технологічних послуг в контексті інноваційної діяльності освітніх закладів; обґрунтовують інноваційну діяльність закладу освіти як характерну ознаку сучасної освіти та освіти майбутнього.

Так, Ю. Поповський (2017) доводить, що для освітніх закладів поняття інновації, високих технологій є головним пріоритетом розвитку якісної освіти та майбутньої професійної діяльності. Дослідниця О. Калінська (2017) ха-

рактизує інноваційний процес як феномен сучасної освіти; доводить, що інноваційність завжди була властива педагогічній діяльності як найважливіша характеристика, що відображає процес розвитку науки та практики. Дослідниця вагомо зазначає, що інноваційний процес має історичні передумови та ряд властивостей, що впливають з особливостей освітнього процесу в цілому й окремих освітніх систем, які є об'єктами інноваційних перетворень у кожному конкретному випадку (Калінська, 2017, с. 28–30).

У контексті нашого дослідження має сенс зазначити, що поняття «інноваційна» та «дослідно-експериментальна» діяльність нерідко ототожнюються. Так, дослідниця О. Кошка (2014) пояснює це, з одного боку, розумінням експериментальної діяльності як складової інноваційної (коли експериментально перевіряється ефективність і можливість застосування інновації в системі освіти); а з іншого – тим, що дослідно-експериментальна робота має свою специфіку проведення і тому вона виступає як окремий вид інноваційної діяльності. Дослідниця О. Гажала (2015) наголошує, що саме шляхом експерименту перевіряється продуктивність інновацій (с. 15–19). Водночас, на думку О. Кошки (2014), експеримент передбачає внесення змін в освітньому практику (с. 81). Дослідження доводять, що діяльність в умовах експерименту спрямована на досягнення очікуваних результатів, що змінює смислові акценти підвищення професійної компетентності педагогів шляхом організації роботи творчих груп, запровадження сучасних інноваційних технологій навчання і виховання (Гажала, 2015, с. 15–19). На думку О. Калінської (2017), інноваційна діяльність завжди пов'язана з необхідністю змін у професійному середовищі (с. 28–30). Ми поділяємо точку зору дослідниці в тому, що педагоги, які залучаються до інноваційної діяльності, опиняються в ситуації, коли необхідні переосмислення і переоцінка своїх принципів, досвіду, засвоєних норм і цінностей, а також зміни поглядів на багато речей і насамперед на самих себе, прийняття нових соціальних відносин, нових викликів (Калінська, 2017).

Сучасні дослідники Н. Денисюк (2019), Г. Романчук (2019), Н. Ткачук (2019), Л. Турчина (2019) обґрунтовують доцільність інноваційної та дослідно-експериментальної діяльності в сучасних закладах освіти, дослідно-експериментальну роботу як умову ефективної професійної діяльності вчителя, готовність вчителя до інноваційної діяльності як важливу якість сучасного педагога, відзначають феномен успі-

ху в інноваційній діяльності сучасного освітнього закладу. На думку Л. Турчини (2019) «зміни в освіті слід спрямувати на розробку та реалізацію програм інноваційної освіти». Обґрунтовуючи доцільність інноваційної діяльності, зокрема дослідно-експериментальної, в закладах освіти, дослідниця Л. Турчина (2019) наголошує, що дослідно-експериментальна робота спрямована на пошук нових способів рішення педагогічної проблеми (проблем) і як результат, переведення педагогічної діяльності на якісно новий, вищий рівень відповідно до цілей розвитку школи (с. 52–57). Ми поділяємо точку зору дослідниці в тому, що «саме експериментальне дослідження дозволяє глибше, ніж інші методи, перевірити ефективність тих чи інших нововведень у навчанні та вихованні, порівняти значення різних факторів у структурі педагогічного процесу й обрати оптимальні їх поєднання для відповідної ситуації, виявити належні умови реалізації певних педагогічних завдань» (Турчина, 2019, с. 52–57).

Обґрунтовуючи актуальність дослідно-експериментальної роботи в сучасному закладі освіти, Н. Ткачук (2019) відзначає, що такі заклади, в яких педагогічний та учнівський колективи експериментують, апробують, впроваджують нові педагогічні ідеї, теорії, технології, дійсно можна вважати «інноваційними». Саме в інноваційному закладі освіти триває інтенсивне переосмислення цінностей, долаються стереотипи педагогічного мислення, здійснюються глибинні, системні перетворення, що стосуються всіх аспектів реформування освітнього процесу (Ткачук, 2019, с. 19–29).

Ми також поділяємо точку зору дослідників в тому, що розбудова інноваційного освітнього простору як окремого освітнього закладу, так і регіону загалом неможлива без високого рівня готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності (Романчук, 2019, с. 52–57). Працюючи в інноваційному потоці, педагоги поступово переконуються, що дослідно-експериментальна робота створює умови для організації ефективної професійної діяльності (Денисюк, 2019). Зокрема, педагоги-практики констатують, що методична робота переростає у науково-методичну й науково-дослідницьку; практично орієнтовані цілі перетворюються у пошуково-творчі; від спільного пошуку міцніє ціннісно-орієнтовна єдність колективу, відбувається об'єднання навколо лідера (Сиротенко, 2006, Турчина, 2019).

У контексті обраної теми дослідження ми провели аналіз перебігу й результативності дослідно-експериментальної роботи в столичних закладах освіти впродовж п'яти років 2016–

2020 рр. (Лавриненко та інші, 2021). Педагоги столиці не стоять осторонь від потужного інноваційного процесу. Освітня столиця є активними учасниками дослідно-експериментальної діяльності регіонального рівня й системно експериментують, апробують та впроваджують у своїй діяльності різноманітні освітні інноваційні проекти.

Аналіз показав, що в освітньому просторі закладів освіти м. Києва досліджується й упроваджується досить значна кількість дослідно-експериментальних програм із широким спектром напрямів інноваційного пошуку. Тематика дослідно-експериментальних програм різнопланова й охоплює інноваційний простір закладів загальної середньої освіти і дошкільної освіти столиці. Більшість із завершених педагогічних досліджень (81%) – це готові до впровадження й застосування в педагогічній практиці науково й експериментально обґрунтовані освітні інноваційні розробки, що через якісні зміни в освітній діяльності призводять до зростання її ефективності, отримання кількісно й якісно нових освітніх результатів, і загалом сприяють зростанню якості освіти. Найвищі показники впровадженості результатів досліджень спостерігались у 2016 та 2018 рр. Дещо нижчі – у 2017 та 2019 рр. Найнижчі показники продемонстровано у 2020 р. Основною причиною визнаємо слабку адаптаційну здатність експериментальної роботи в умовах дистанційної форми навчання, що впроваджувалась у цей період у зв'язку з епідемічною ситуацією, коли вся увага освітян була зосереджена власне на організації освітнього процесу у швидкозмінюваних умовах.

Досить показовою є динаміка включення закладів освіти міста Києва в інноваційну й дослідно-експериментальну діяльність за період 2016–2020 рр. Всього у цей період статус експериментальних майданчиків отримали 107 закладів освіти, що становить 21% від загальної кількості столичних закладів освіти. Дослідження показало, що динаміка включення закладів освіти м. Києва в дослідно-експериментальну діяльність регіонального рівня протягом 2016–2020 рр. є досить змінною з тенденцією на зменшення активності. Найбільш критичним в даному контексті виявився 2020 р., коли ми мали найменший показник включення столичних закладів освіти в інноваційну діяльність, що пов'язано із непевністю освітньої ситуації та адаптацією діяльності шкіл до змішаного і дистанційного навчання в період пандемії і відповідних карантинних обмежень. Наразі таким показникам є природне пояснення, адже в усі часи освіта виявляється

«лакмусовим папірцем» на соціально-суспільні виклики.

Таким чином, проведений нами аналіз показав, що, попри зростаючу актуальність, значимість й потребу в інноваційному розвитку освітніх процесів в умовах сьогодення, участь столичних освітніх закладів у такому русі вважаємо недостатньою. Такий стан спонукав нас до ґрунтовного дослідження причин, чинників, які можуть безпосередньо або опосередковано впливати на здійснення інноваційної діяльності в сучасних закладах освіти, зокрема на підвищення ефективності організації та результативності перебігу й завершення дослідно-експериментальної роботи.

Розглядаючи виниклу ситуацію у практичній площині конкретного освітнього закладу, ми поділяємо думку педагогів-практиків про те, що «інноваційна діяльність у закладі освіти завжди перебуває у відносинах боротьби протилежностей з оптимальним функціонуванням» (Ткаченко, 2018). Так, дослідник відзначає в педагогічній практиці сучасних закладів освіти наявність суперечностей, суть яких полягає у двох аспектах: з одного боку – налагоджений функціональний уклад закладу освіти, що забезпечений високопрофесійними кадрами, достатніми матеріально-технічними умовами, опирається на нововведення, які можуть перешкоджати його стабільності та не завжди дають позитивні результати; з іншого – підтримати високі результати діяльності, конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг неможливо без інноваційних змін (Ткаченко, 2018, с. 44–46). Педагогічна практика доводить, що «експериментальна робота не є основним для освітньої установи видом діяльності, але може виявитись корисною і необхідною для вирішення поточних задач функціонування й тих завдань, що виникають перед нею на потребу вимог сьогодення» (Кошка, 2014). Дослідження також доводять, що значна кількість нововведень не завжди забезпечує якість розвитку школи, оскільки більшість з них часто впроваджуються безсистемно, з порушенням концепту, без належного осмислення їхнього цільового призначення тощо (Мариновська, 2017, с. 16–21). Інноваційні процеси, що проводяться в школі, часто є ізольованими і ефемерними (García-Gómez et al., 2021). З токи зору дослідників (Кошка, 2014; Ткаченко, 2018), дослідно-експериментальна робота в освітніх закладах завжди пов'язана з певним ризиком. Коли трохи виходиш за межі традиційної освіти, завжди ризикуєш. Тому треба бути дуже обережним. Необхідно подбати про свої страхи втратити «свіжість думок» через страх перед

невідомим. Але це має підбадьорювати (García-Gómez et al., 2021).

Водночас дослідники наголошують, і педагогічна практика доводить, що зменшення ризику можливого негативного впливу інноваційних змін на учасників освітнього процесу можливе за певних умов, визначених і нормативно закріплених саме для такого виду діяльності. Зокрема García-Gómez et al. (2021) серед чинників, що сприяють сталості інноваційних процесів у середній школі, виокремлюють такі: діяльність відповідно до законодавчої бази; відповідне інноваційне регулювання, яке полегшує впровадження інноваційних процесів; поступовий відповідальний підбір педагогічних кадрів; кропітка, вимоглива підготовка вчителів та відповідний їхній супровід у процесі адаптації до такого виду діяльності; поширення освітніх проєктів серед учнів і їхніх батьків; відкритість; гнучкість управлінської команди; особливе піклування директора про забезпечення супроводу вчителів для полегшення виконання ними завдань, всебічна підтримка. При цьому педагоги-практики відзначають, що найкращим індикатором інноваційних змін в освітньому просторі є учні (García-Gómez et al., 2021). Дослідники також застерігають від захоплення новими формами без принципових змін суті, змісту, від включення в дослідно-експериментальну роботу заради процесу без усвідомлення її суті та наслідків (Кошка, 2014, Ткаченко, 2018). Ми ж поділяємо думку дослідників в тому, що ще більше ризиком є відмова від інноваційної діяльності (Кошка, 2014), а розбудова інноваційного освітнього простору як окремого освітнього закладу, так і регіону загалом неможлива без високого рівня готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності (Романчук, 2019). Щоби бути (стати) ефективнішим, необхідно розвивати інноваційний потенціал (Halász, 2020).

Підсумовуючи здійснений аналіз публікацій і на підставі власних практичних досліджень, вважаємо ключовою позицією в контексті інноваційної діяльності освітніх закладів – розуміння й усвідомлення суперечностей в контексті функціонування й інноваційного розвитку в конкретному освітньому середовищі, від усунення яких, власне, залежить якість освіти. На нашу думку, для мінімізації таких суперечностей між оптимальним функціонуванням й інноваційним розвитком освітнього закладу необхідно, насамперед, усвідомити й виокремити ціннісно-сміслові орієнтації педагогів і, насамперед, керівників освітніх закладів у контексті інноваційної діяльності конкретного закладу освіти.

Науковці (Б. Братусь, І. Василюк, Є. Головаха Д. Леонтєв, Л. Махолік, Дж. Крамбо, М. Рокіч) обґрунтовано доводять, що ціннісно-сміслові орієнтації займають центральну позицію у структурі особистості, тим більше керівників, управлінців (М. Вебер, М. Вудкок, Ф. Тейлор, Л. Карамушка, Д. Леонтєв, Д. Френсіс та інші). Дослідники визначають ціннісно-сміслові орієнтації як складну, ієрархічну систему визнаних, усвідомлених та інтеріоризованих цінностей, що набули смислу та є орієнтирами в різних видах діяльності особистості (Бадер, 2019). Ціннісні орієнтації розглядаються як норми, що усвідомлені та прийняті на особистісному рівні (тобто інтеріоризовані), якими особистість керується у процесі власної життєдіяльності, як особистої так і професійної (Бадер, 2019, с. 18–22). Тобто ціннісні орієнтації слугують певними орієнтирами під час ситуації вибору. Сміслові орієнтації розглядаються більшістю авторів у структурі ціннісних орієнтацій як їх неодмінна складова частина (Бадер, 2019, с.18–22). Цікавою в контексті нашого дослідження виявилася класифікація ціннісно-сміслових орієнтацій особистості за такими провідними критеріями: за приналежністю (індивідуальні, колективні, суспільні, загальнолюдські); за об'єктом спрямованості (матеріальні, морально-духовні); за змістом спрямованості (пізнавальні, творчі, національно-громадські, релігійні, естетичні, сімейно-родинні, професійні, особистісні); за ступенем впливу на поведінку та життя людини (стійкі, ситуативні, мінливі (тимчасові) (Бадер, 2019, с. 18–22). Дослідники також відзначають те, що показники ціннісно-сміслові сфери суттєво впливають на всі сфери життя особистості, обумовлюють кількісні та якісні зміни показників особистісної та соціальної сфер особистості (Ящишина, Мироненко, 2017).

На підставі аналізу означених критеріїв ціннісно-сміслових орієнтацій й практичного досвіду перебігу й завершення дослідно-експериментальної роботи в освітніх закладах нами з'ясовано, що в контексті здійснення інноваційної діяльності визначальною є ситуація вибору напряму (напрямів) інноваційного пошуку, яка визначає результативність дослідно-експериментальної роботи й подальшу інноваційну траєкторію розвитку сучасного закладу освіти. Тож маємо можливість запропонувати наступні ціннісно-сміслові орієнтири, які, на нашу думку, допоможуть керівникам закладів освіти й педагогам сутнісно зорієнтуватися в контексті здійснення інноваційної діяльності:

- зміна власного фіксованого мислення на інноваційний спосіб мислення;

- усвідомлення потреби й напряму реформування традиційної системи освіти конкретного освітнього закладу в інноваційну;
- усвідомлення суперечностей у контексті функціонування й інноваційного розвитку в конкретному освітньому середовищі, від усунення яких залежить якість освіти;
- врахування особливостей освітнього процесу в цілому та окремих освітніх структур, які є (можуть бути) об'єктами інноваційних перетворень у кожному конкретному випадку;
- аналіз результатів і процесу функціонування освітнього закладу;
- критичний аналіз усіх аспектів освітньої діяльності конкретного закладу освіти;
- належне осмислення цільового призначення нововведення;
- прогноз можливих наслідків нововведень (очікуваних результатів, урахуванням можливих ризиків);
- знання нормативно-правової бази щодо організації та здійснення інноваційної діяльності в освітньому закладі;
- врахування інноваційного потенціалу закладу освіти;
- врахування регіональних особливостей, потреби регіону в розробленні та/або розв'язанні освітніх проблем;
- критична самооцінка власного професійного досвіду керівників освітніх закладів та педагогів;
- готовність учасників освітнього процесу до інноваційної діяльності;
- аналіз психолого-педагогічної літератури, наукових досліджень;

- використання досягнень сучасної педагогічної практики;
- ціннісно-сміслові установки керівника закладу освіти щодо інноваційної діяльності.

Висновки. Таким чином, ми дійшли висновку, що вибір напрямів інноваційного пошуку, вибудовування інноваційної траєкторії розвитку сучасного освітнього закладу залежить від багатьох чинників, кожен з яких має свою вагу, значущість у конкретному педагогічному колективі. Проте ключовою позицією в такому визначенні є усвідомлення ціннісно-сміслових орієнтирів, які стають основою (підґрунтям) на шляху від зародження педагогічної ідеї (впровадження нововведення), вибору напрямку інноваційного пошуку, побудови інноваційної траєкторії розвитку в конкретному освітньому закладі до створення моделі інноваційного розвитку закладу освіти в цілому.

Виокремлення та розвиток ціннісно-сміслових орієнтацій педагогів і, насамперед, керівників закладів освіти в контексті інноваційної діяльності є підґрунтям для створення оптимальних умов здійснення дослідно-експериментальної роботи в сучасних закладах освіти. Це положення розглядається нами як основний висновок проведеного дослідження.

Перспективою подальших наших досліджень вбачаємо дослідження ціннісно-сміслових орієнтацій власне керівників закладів освіти, які здебільшого є і керівниками педагогічних експериментів у своїх педагогічних колективах і творчих, креативних педагогів, активних учасників реформаційних процесів в освіті.

Список використаної літератури

1. Бадер С. О. Класифікація цінностей та ціннісно-сміслові орієнтації особистості. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 14. Т. 1. С. 18–22. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-14-1-3>
2. Гажала О. Дослідно-експериментальна робота як чинник інноваційного розвитку освітнього закладу. *Рідна школа*. 2015. № 7–8. С. 15–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2015_7-8_6 (дата звернення: 25.04.2022).
3. Георгієвський Ю. Законодавче регулювання пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні. *Підприємство, господарство і право*. 2021. № 2. С. 42–48. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.2.08>
4. Денисюк Н. Дослідно-експериментальна робота як умова ефективної професійної діяльності вчителя. *Реалізація Концепції «Нова українська школа» в умовах інноваційного освітнього середовища: матеріали фестивалю інновацій (22 травня 2019 р., м. Луцьк)* / уклад. Н. А. Поліщук. Луцьк: Волинський ІППО, 2019. С. 52–57. URL: <http://vippp.org.ua/files/silskashkola/fest2019-1568964942.pdf> (дата звернення: 25.04.2022).
5. Закон України «Про освіту». 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 23.04.2022).
6. Закон України «Про повну загальну середню освіту». 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 23.04.2022).
7. Закон України «Про інноваційну діяльність». 2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 23.04.2022).
8. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху: інформаційно-методичний збірник / упоряд. Г. О. Сиротенко. Полтава: ПОІППО, 2006. 124 с.

9. Калінська О. Упровадження освітніх інновацій як шлях до формування професіоналізму та педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу. *Нова педагогічна думка*. 2017. № 3. С. 28–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2017_3_9 (дата звернення: 25.04.2022).
10. Кошка О. Дослідно-експериментальна та інноваційна діяльність у сучасних закладах освіти. *Майбуття*. 2014. №13–16 (494–497). С. 81–84. URL: <https://volrmk.at.ua/offdocs/recom2014/doslid.pdf> (дата звернення: 25.04.2022).
11. Лавриненко О. В., Радзімовська О. В., Якубов С. В., Пруцакова О. Л. (ред.). Експериментальні педагогічні дослідження регіонального рівня у закладах освіти м. Києва у 2016–2020 роках: Інформаційно-аналітичний збірник. Київ: ІПО Київського університету імені Бориса Грінченка, 2021. 122 с.
12. Мариновська О. Технологічне проектування інноваційного розвитку закладу освіти. *Рідна школа*. 2017. № 11–12. С. 16–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2017_11-12_5 (дата звернення: 25.04.2022).
13. Нова українська школа / Міністерство освіти і науки України. 2017. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 25.04.2022).
14. Поповський Ю. Б. Інновації в освітніх закладах: фактори і інструменти розвитку процесів високо-технологічних послуг. *Економіка і організація управління*. 2017. Вип. 1. С. 142–151. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/3988> (дата звернення: 25.04.2022).
15. Про організацію інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи у навчальних закладах України: лист Міністерства освіти і науки України №1/9-424 від 02.08.2017. URL: http://loipro.lviv.ua/files/2017/mon/1_9-424.pdf (дата звернення: 20.04.2022).
16. Романчук Г. Готовність вчителя до інноваційної діяльності як важлива якість сучасного педагога. *Реалізація Концепції «Нова українська школа» в умовах інноваційного освітнього середовища: матеріали фестивалю інновацій (22 травня 2019 р., м. Луцьк) / уклад. Н. А. Поліщук. Луцьк: Волинський ІППО, 2019. С. 52–57. URL: <http://vippo.org.ua/files/silskashkola/fest2019-1568964942.pdf> (дата звернення: 23.04.2022).*
17. Ткаченко В. П. Інноваційна діяльність у закладах освіти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 44–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2018_10_10 (дата звернення: 24.04.2022).
18. Ткачук Н. Педагогічна наука і практика в контексті дослідно-експериментальної роботи закладу освіти. *Реалізація Концепції «Нова українська школа» в умовах інноваційного освітнього середовища: матеріали фестивалю інновацій (22 травня 2019 р., м. Луцьк) / уклад. Н. А. Поліщук. Луцьк: Волинський ІППО, 2019. С. 19–29. URL: <http://vippo.org.ua/files/silskashkola/fest2019-1568964942.pdf> (дата звернення: 21.04.2022).*
19. Топузов О. М. Педагогічні інновації: від теорії до практики. *Директор школи*. 2015. № 9–10. URL: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/716/ (дата звернення: 25.04.2022).
20. Турчина Л. Феномен успіху в інноваційній діяльності сучасного освітнього закладу. *Реалізація Концепції «Нова українська школа» в умовах інноваційного освітнього середовища: матеріали фестивалю інновацій (22 травня 2019 р., м. Луцьк) / уклад. Н. А. Поліщук. Луцьк: Волинський ІППО, 2019. С. 52–57. URL: <http://vippo.org.ua/files/silskashkola/fest2019-1568964942.pdf> (дата звернення: 21.04.2022).*
21. Яцишина Ю. М., Мироненко Є. В. Особливості розвитку ціннісно-сміслових орієнтацій майбутніх управлінців. *Научний вестник ДГМА*. 2017. № 1 (22Е). С. 211–221. URL: [http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/science_vesnik/%E2%84%961\(22%D0%95\)_2017/article/32.pdf](http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/science_vesnik/%E2%84%961(22%D0%95)_2017/article/32.pdf) (дата звернення: 25.04.2022).
22. García-Gómez S., Salas Martínez M. Claves para la sostenibilidad de un proyecto innovador en un instituto de Educación Secundaria. *Profesorado. Revista de Currículum y Formación de Profesorado*. 2021. № 25 (3). P. 239–258. DOI: <https://doi.org/10.30827/profesorado.v25i3.9499>
23. Halász G. Individuální inovační chování a charakteristika pracoviště: potenciál výzkumu inovací ve vzdělávání. *Studia paedagogica*. 2020. № 25 (3). P. 103–129. DOI: <https://doi.org/10.5817/SP2020-3-4>
24. Leal-Soto F., Albornoz Hernández M., & Rojas Parada M. I. (2016). Liderazgo directivo y condiciones para la innovación en escuelas chilenas: el que nada hace, nada teme. *Estudios pedagógicos (Valdivia)*. № 42 (2). P. 193–205. DOI: <https://dx.doi.org/10.4067/S0718-07052016000200011>
25. Simonović N. Teachers' key competencies for innovative teaching. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education*. 2021. № 9 (3). P. 331–345. DOI: <https://doi.org/10.23947/2334-8496-2021-9-3-331-345>
26. Thoonen E. E. J., Slegers P. J. C., Oort F. J. & Peetsma Th. T. D. (2012). Building school-wide capacity for improvement: the role of leadership, school organizational conditions, and teacher factors. *School Effectiveness and School Improvement*. № 23 (4). P. 441–460. DOI: <https://doi.org/10.1080/09243453.2012.678867>

References

- Bader, S. O. (2019). Klasyfikatsiia tsinnosti ta tsinnisno-smyslovi oriientatsii osobystosti [Classification of value and value-sense orientations of personality]. *Innovative Pedagogy*, 14 (1), 18–22. <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-14-1-3>
- Hazhala, O. (2015). Doslidno-eksperymentalna robota yak chynnyk innovatsiinoho rozvytku osvitnoho zakladu [Research work as a factor in the innovative development of an educational institution]. *Native school*, 7–8, 15–19. http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2015_7-8_6.
- Heorhiievskiy, Yu. (2021). Zakonodavche rehuliuвання priorytetnykh napriamiv innovatsiinoi diialnosti v Ukraini [Legislative regulation of priority areas of innovation activity in Ukraine]. *Entrepreneurship, economy and law*, 2, 42–48. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.2.08>
- Denysiuk, N. (2019). Doslidno-eksperymentalna robota yak umova efektyvnoi profesiinoi diialnosti vchytelia [Experimental work as a condition for effective professional activity of a teacher]. In N. A. Polishchuk (Ed.), *Implementation of the Concept «New Ukrainian School» in an innovative educational environment: materials of the Innovation Festival (May 22, 2019, Lutsk)* (pp. 52–57). Volyn IPPO. <http://vippo.org.ua/files/silskashkola/fest2019-1568964942.pdf>
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On education»] (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- Zakon Ukrainy «Pro povnu zagalnu serednyu osvitu» [Law of Ukraine «On Complete General Secondary Education»] (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
- Zakon Ukrainy «Pro innovacijnu diialnist» [Law of Ukraine «On Innovation Activity»] (2002). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
- Sirotenko, G. O. (Ed.) (2006). *Innovatsiina diialnist pedahoha: vid teorii do uspikhu [Innovative activity of a teacher: from theory to success]*. POIPPO.
- Kalinska, O. (2017). Uprovadzhennia osvitnykh innovatsii yak shliakh do formuvannia profesionalizmu ta pedahohichnoi maisternosti vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu. [Introduction of educational innovations as a way to the formation of professionalism and pedagogical skills of a teacher of higher education]. *New pedagogical thought*, 3, 28–30. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2017_3_9
- Koshka, O. (2014). Doslidno-eksperymentalna ta innovatsiina diialnist u suchasnykh zakladakh osvity [Research and experimental and innovative activities in modern educational institutions]. *Maibuttia*, 13–16 (494–497), 81–84. <https://volrmk.at.ua/offdocs/recom2014/doslid.pdf>
- Lavrinenko, O. V., Radzimovska, O. V., Yakubov, S. V., Prutsakov, O. L. (Ed.) (2021). *Eksperymentalni pedahohichni doslidzhennia rehionalnoho rivnia u zakladakh osvity m. Kyieva u 2016–2020 rokakh: Informatsiino-analitychnyi zbirnyk [Experimental pedagogical research at the regional level in educational institutions of Kyiv in 2016–2020: Information and analytical collection]*. IPO of Borys Grinchenko Kyiv University.
- Marynovska, O. (2017). Tekhnolohichne proektuvannia innovatsiinoho rozvytku zakladu osvity [Technological design of innovative development of educational institution]. *Native school*, 11–12, 16–21. http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2017_11-12_5
- Nova ukrainska shkola. Ministerstvo osvity i nauki Ukrainy [New Ukrainian school. Ministry of Education and Science of Ukraine]* (2017). <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
- Popovsky, Yu. B. (2017). Innovatsii v osvitnykh zakladakh: faktory i instrumenty rozvytku protsesiv vysoko-tehnolohichnykh posluh [Innovation in educational institutions: factors and tools development processes of high-technology services]. *Economics and organization of management*, 1, 142–151. <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/3988>
- Pro orhanizatsiiu innovatsiinoi diialnosti ta doslidno-eksperymentalnoi roboty u navchalnykh zakladakh Ukrainy. List Ministerstva osvity i nauki Ukrainy. №1/9-424 vid 02.08.2017 [About the organization of innovative activity and research and experimental work in educational institutions of Ukraine. Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine. №1 / 9-424 dated 02.08.2017]* (2017). http://loippo.lviv.ua/files/2017/mon/1_9-424.pdf
- Romanchuk, H. (2019). Hotovnist vchytelia do innovatsiinoi diialnosti yak vazhlyva yakist suchasnoho pedahoha [Teacher's readiness for innovation as an important quality of a modern teacher]. In N. A. Polishchuk (Ed.), *Implementation of the Concept «New Ukrainian School» in an innovative educational environment: materials of the Innovation Festival (May 22, 2019, Lutsk)* (pp. 52–57). <http://vippo.org.ua/files/silskashkola/fest2019-1568964942.pdf>
- Tkachenko, V. P. (2018). Innovatsiina diialnist u zakladakh osvity [Innovative activity in education bodies]. *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, 10, 44–46. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2018_10_10
- Tkachuk, N. (2019). Pedahohichna nauka i praktyka v konteksti doslidno-eksperymentalnoi roboty zakladu osvity [Pedagogical science and practice in the context of research and experimental work of an educational institution]. In N. A. Polishchuk (Ed.), *Implementation of the Concept «New Ukrainian*

- School» in an innovative educational environment: materials of the Innovation Festival (May 22, 2019, Lutsk)* (pp. 19–29). <http://vippp.org.ua/files/silskashkola/fest2019-1568964942.pdf>
- Topuzov, O. M. (2015). Pedagogični innovatsii: vid teorii do praktyky [Pedagogical innovations: from theory to practice]. *School Director*, 9–10. URL: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/716
- Turchyna, L. (2019). Fenomen uspihku v innovatsiinii diialnosti suchasnoho osvithnoho zakladu [The phenomenon of success in the innovative activities of a modern educational institution]. In N. A. Polishchuk (Ed.), *Implementation of the Concept «New Ukrainian School» in an innovative educational environment: materials of the Innovation Festival (May 22, 2019, Lutsk)* (pp. 52–57). <http://vippp.org.ua/files/silskashkola/fest2019-1568964942.pdf>
- Yashchynshyna, Yu. M., Myronenko, Ye. V. (2017). Osoblyvosti rozvytku tsinnisno-smyslovykh oriientsii maibutnykh upravlyntsiiv [Peculiarities of development of value-semantic orientations of future managers]. *Nauchnyj vestnik DGMА*, 1 (22E), 211–221. [http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/science_vesnik/%E2%84%961\(22%D0%95\)_2017/article/32.pdf](http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/science_vesnik/%E2%84%961(22%D0%95)_2017/article/32.pdf)
- García-Gómez, S., Salas Martínez, M. (2021). Claves para la sostenibilidad de un proyecto innovador en un instituto de Educación Secundaria. *Profesorado. Revista de Currículum y Formación de Profesorado*, 25 (3), 239–258. <https://doi.org/10.30827/profesorado.v25i3.9499>
- Halász, G. (2020). Individuální inovační chování a charakteristika pracoviště: potenciál výzkumu inovací ve vzdělávání. *Studia paedagogica*, 25 (3), 103–129. <https://doi.org/10.5817/SP2020-3-4>
- Leal-Soto, F., Albornoz Hernández, M., & Rojas Parada, M. I. (2016). Liderazgo directivo y condiciones para la innovación en escuelas chilenas: el que nada hace, nada teme. *Estudios pedagógicos (Valdivia)*, 42 (2), 193–205. <https://dx.doi.org/10.4067/S0718-07052016000200011>
- Simonović, N. (2021). Teachers' key competencies for innovative teaching. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 9 (3), 331–345. <https://doi.org/10.23947/2334-8496-2021-9-3-331-345>
- Thoonen, E. E. J., Slegers, P. J. C., Oort, F. J. & Peetsma, Th. T. D. (2012). Building school-wide capacity for improvement: the role of leadership, school organizational conditions, and teacher factors. *School Effectiveness and School Improvement*, 23 (4), 441–460. <https://doi.org/10.1080/09243453.2012.678867>

Стаття надійшла до редакції 25.04.2022

Прийнято до друку 28.06.2022

DETERMINATION OF THE INNOVATIVE TRAJECTORY OF A MODERN EDUCATIONAL INSTITUTION DEVELOPMENT: VALUABLE AND SENSE ORIENTATIONS

Lavrinenko Olena, PhD in Pedagogy, Senior Researcher
of Scientific-Research Laboratory of Experimental Pedagogy and Pedagogical Innovations,
Institute of Postgraduate Education, Borys Grinchenko Kyiv University,
22-B Pavlo Tychyna Avenue, 02152 Kyiv, Ukraine,
o.lavrynenko@kubg.edu.ua

The article considers innovative activity and research and experimental work as the main factors in the innovative development of a modern educational institution. The need to understand the research and experimental work as an essential component of innovation, as a conscious effective tool for understanding the reform of the traditional school system in innovation is explained. The article examines the value and semantic orientations of teachers, and heads of educational institutions as certain guidelines in the situation of choosing the direction of innovative search by the teaching staff, determining the innovative trajectory of a particular educational institution. It is shown that the critical position of this definition is the awareness of value-semantic landmarks, which become the basis on the way from the emergence of the pedagogical idea (innovation), choosing the direction of innovative search and building an innovative trajectory of development in a particular educational institution to create a model of innovative development of such institution as a whole. The author argues that the separation and development of value-semantic orientations of teachers and, above all, heads of educational institutions in the context of innovation is the basis for creating optimal conditions for research and experimental work in modern educational institutions.

Key words: *innovations; innovation activity; research and experimental work; innovative development; innovative trajectory of educational institution development; value-semantic orientations.*